

Danske domme i straffesager 1969—70

Af højesteretsdommer TH. GJERULFF, København

Straf eller sikkerhedsforanstaltninger.

En 22-årig mand havde i spirituspåvirket tilstand stukket sin 83-årige farfar i brystet med en brødkniv for at dræbe ham og tage hans penge. Efter gerningen opsøgte tiltalte en nabo og fik tilkaldt lægehjælp; men den gamle mand døde samme dag. Efter Retslægerådets erklæring var tiltalte ikke åndssvag, men noget dårligt begavet, intellektuelt placeret i den øvre del af sinkegruppen. Personlighedsmæssigt var han ret stærkt afvigende, idet han var følsom og stemningspåvirkelig, kontakthæmmet og indesluttet. Særlig i det sidste årstid havde han isoleret sig og havde samtidig røbet visse selvhenførende tilbøjeligheder. Sin kontakthæmning havde han søgt at bekæmpe ved overdreven alkoholnydelse, hvilket havde bragt ham i økonomisk uføre. Retslægerådet anså det for overvejende sandsynligt, at han ikke var sindssyg. På grund af den psykiske ændring, som han havde undergået i løbet af det sidste årstid, de nævnte selvhenføringstendenser, visse forandringer af tænkningen, som var påvist ved en psykologisk testning, samt den omstændighed, at den kriminelle handling ikke forekom fuldt ud indfølelig på baggrund af hans situation og tidligere sjælelige habitus, turde rådet dog ikke med absolut sikkerhed udelukke, at han led af en begyndende sindssygdom i snigende udvikling, i så fald mest sandsynligt en schizofreni. Efter rådets skøn kunne han ikke anses egnet til påvirkning gennem straf. Rådet fandt ikke anbringelse i hospital for sindslidende påkrævet i øjeblikket, men tilrådede anbringelse i forvaringsanstalt, dels fordi han havde behov for psykiatrisk behandling, dels for at hans psykiske tilstand og den videre udvikling af hans eventuelle sindslidelse kunne være under stadig psykiatrisk observation. — Ved underret og landsret fandtes tiltalte uegnet til påvirkning gennem straf og dømtes til anbringelse i en særlig forvaringsanstalt. Ved H. D. 19. december 1969 (*U 1970.153*) blev han derimod ikke anset strafuegnet, og han idømtes fængsel i 16 år. En af de deltagende dommere ville dog stadfæste landsretsdommen, idet denne dommer under hensyn til de lægelige udtalelser — herunder Retslægerådets fremhævelse af tiltaltes behov for psykiatrisk behandling og for stadig psykiatrisk observation med henblik på den videre udvikling af hans eventuelle sindslidelse — ikke fandt, at tiltalte burde anses som strafegnet. — Der kan om den herskende tendens til at idømme straf af livsvarigt — eller dog meget langvarigt — fængsel ved meget alvorlige forbrydelser, selvom den tiltalte er

psykopat og efter de lægelige erklæringer ikke kan anses strafegnet, henvises til N.T.f.K. 1967, 252—53 og til Waaben: Utilregnelighed og særbehandling, 1968, s. 90.

En 18-årig mand, der var under børne- og ungdomsforsorg, havde i spirituspåvirket tilstand dræbt formanden for børne- og ungdomsværnet med skud fra et jagtgevær. Der var i Retslægerådet ikke enighed om bedømmelsen af ham. Efter en mentalundersøgelse på statshospitalet i Nykøbing Sjælland udtalte rådet, at tiltalte, der var normalt begavet, personlighedsmæssigt var noget afvigende, sensitiv, indesluttet med en hæmmet følelsesmæssig kontakt. Igennem de sidste par år havde der udviklet sig en række symptomer, som sandsynligvis måtte tydes som tegn på en begyndende schizofreni. Nogen sikker diagnose lod sig ikke stille, men forskellige forhold tydede på, at han i et par år havde befundet sig i en sjælelig abnormtilstand, som måtte betegnes som sindssygelig. Rådet fandt det rimeligt at henføre tilstanden under straffelovens § 16 og anbefalede anbringelse på hospital for sindslidende. På anklagemyndighedens foranledning blev tiltalte påny indlagt til mentalobservation, denne gang på Rigshospitalets psykiatriske klinik. I den derefter af professor Villars Lunn afgivne erklæring udtaltes, at tiltalte ikke var fundet sindssyg, og at der ikke fandtes sikre holdpunkter for, at han på gerningstidspunktet havde været sindssyg eller befundet sig i en dermed ligestillet tilstand. Han var personlighedsmæssigt afvigende og befandt sig på gerningstidspunktet i en betydelig affekttilstand i forbindelse med en konflikt med børneværnets tilsynsværge. Han kunne næppe anses for uegnet til påvirkning gennem straf. I en ny erklæring udtalte Retslægerådet derefter, at rådet kunne tiltræde professor Villars Lunn's beskrivelse af tiltaltes psykiske karakteristika. For rådets flertal syntes hans psykiske afvigelser så dybtliggende, at rådet måtte anse ham for uegnet til påvirkning gennem straf. Rådet anbefalede anbringelse i særlig forvaringsanstalt. To af rådets medlemmer, heriblandt professor Villars Lunn, mente dog at kunne betegne ham som næppe uegnet til påvirkning gennem straf. Ved Østre Landsrets nævningedom 3. marts 1970 (*U* 1970. 572) henførtes tiltalte under straffelovens § 17, men fandtes egnet til påvirkning gennem straf og idømtes i medfør af straffelovens § 237, jfr. § 85, fængsel i 10 år.

I 1965 blev en da 30-årig mand for drab af sin tidligere forlovede idømt fængsel på livstid. Han var i 1962 for trusler mod hende blevet dømt til anbringelse i et hospital for sindslidende, hvilken foranstaltning i 1963 var blevet ændret til psykiatrisk behandling på eller under tilsyn af et sådant hospital, og han var senere samme år blevet udskrevet. Retslægerådet havde forud for dommen i 1965 udtalt, at hans strafegnethed og straffe-

retlige placering var vanskelig at bedømme, men rådet var tilbøjelig til ikke at anse ham for ganske strafuegnet. Få dage efter at han i april 1965 blev indsat i statsfængslet til afsoning af straffen, måtte han indlægges på fængslets sygeafdeling. Han nægtede at arbejde, følte sig uretfærdigt behandlet, var rastløs, spændt og deprimeret. I december 1965 blev han på grund af svære psykiske tilpasningsvanskeligheder overflyttet til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling, hvor han forblev i de følgende år, idet man ikke fandt ham egnet til flytning til almindeligt fængsel. I maj 1968 udtalte Retslægerådet, at han ikke under opholdet havde frembudt tegn på sindssygdom, men at han personlighedsmæssigt i udpræget grad var psykopatologisk, såvel på det karakterologiske som det følelsesmæssige område. Han var stejl, kontrær og selvhævdende. Hans mangelfulde realitetssans og svigtende evne til at afreagere emotioner og affekter havde særlig vist sig ved en stærk oppositionel holdning, hvilket havde nødvendiggjort gentagne og langvarige ophold i isolationscelle og sygeafdeling. Efter rådets skøn havde hans psykiske afvigelser vist sig at være så udtalte, at han ikke kunne anses for egnet til fortsat strafafsoning i almindeligt fængsel. Set fra et psykiatrisk synspunkt måtte anbringelse i særlig forvaringsanstalt anses for nærliggende, men rådet ville dog bl. a. under hensyn til hans flugttilbøjeligheder og betydelige fare for retssikkerheden ikke udtale sig imod, at han søgtes overført til sikkerhedsforvaring. Sagen blev i medfør af straffelovens § 17, stk. 3, indbragt for landsretten, der ikke fandt grundlag for at afbryde straffuldbyrdelsen. Ved H.K. 30. juni 1969 (*U 1969.704*) fandtes det imidlertid rettest, at strafafsoningen blev afbrudt, og at domfældte anbragtes i en særlig forvaringsanstalt i henhold til straffelovens § 70, stk. 1.

I N.T.f.K. 1969, 181—82 er nævnt nogle tilfælde, hvor spørgsmålet om forvaring eller særængsel havde frembudt særlig tvivl. I forbindelse hermed kan anføres følgende:

En i 1935 født mand, der flere gange var straffet for tyveri, og som i 1961 og påny i 1967 var idømt arbejdsdshus, havde under undvigelse herfra sammen med en medfange begået en række indbrudstyverier m. v. Retslægerådet betegnede ham som personlighedsmæssigt afvigende, umoden, uselvstændig og veg med svigtende evne til social tilpasning. Disse karakterologiske afvigelser var efter rådets skøn af en sådan sværhedsgrad, at han ikke længere kunne betegnes som egnet til påvirkning gennem straf under vanlige former, hvorfor rådet anbefalede anbringelse i forvaringsanstalt. Underret og landsret idømte ham dog fængsel i 2 år 6 måneder at udstå i særængsel; der lagdes vægt på, at hans betydelige umodenhed, der måtte anses for en væsentlig årsag til hans kriminalitet, måtte forventes tilgængelig for

psykiatrisk behandling, også under afsoning af tidsbestemt straf. Ved H.D. 5.februar 1969 (*U 1969.298*) ansås han imidlertid uegnet til påvirkning gennem straf, og han dømtes til anbringelse i forvaringsanstalt. En af de deltagende fem dommere ville dog stadfæste dommen.

En i 1943 født mand, der gentagne gange var straffet for tyveri m. v., heraf i 4 tilfælde med straf af særfængsel — siden 15 års alderen havde han det meste af tiden været institutionsanbragt — havde under prøveløsladelse fra særfængslet begået en række tyverier m. v. Efter Retslægerådets erklæring var han småt-begavet, på overgangen til sinkegruppen. Han var opvokset under dårlige og disharmoniske forhold og havde siden de ganske unge år fremtrådt som en udtalt karakterafvigende person af primitiv og holdningsløs, egocentrisk og stemningsuligevægtig type. Dertil kom et betydeligt hang til drikkeri. Efter rådets skøn kunne han ikke længere anses for strafegnet, og rådet tilrådte anbringelse i forvaringsanstalt. Dette blev resultatet ved underretten. I Vestre Landsrets dom 3. september 1969 (*U 1969.970*) udtales derimod, at spørgsmålet om hans strafegnethed findes at frembyde en sådan tvivl, at afgørelsen herom findes at burde træffes på grundlag af et skøn over, hvilken foranstaltning der må anses som den mest hensigtsmæssige. Efter karakteren af kriminaliteten fandtes hensynet til retssikkerheden ikke at tilsige idømmelse af forvaring, og der idømtes herefter straf af særfængsel i 3 år 6 måneder.

Sikkerhedsforvaring.

I straffelovens § 66, stk. 5, er det bestemt, at en person, der har hensiddet 20 år i sikkerhedsforvaring skal løslades, medmindre fængselsnævnet anser dette for betænkeligt. Spørgsmålet om hans fortsatte forbliven i sikkerhedsforvaring skal da forelægges vedkommende landsret. Et spørgsmål af denne art er nu for første gang afgjort af Højesteret. Sagen angik en i 1895 født mand, der i 1932 for drab på sin kæreste var idømt tugthusarbejde i 16 år, og som i 1949 for forsøg på drab af sin hustru var idømt sikkerhedsforvaring. I 1964 var han blevet prøveløsladt, men i 1965 fandtes han skyldig i vold og trusler over for en kvinde, med hvem han samlevede, hvorefter han blev genindsat i sikkerhedsforvaring. Fængselsnævnet fandt prøveløsladelse i 1969 efter 20 års forløb betænkeligt. Fra anstaltens side foreslå for Højesteret en fornyet udtalelse om, at man fortsat måtte nære nogen betænkelighed ved at anbefale en løsladelse. Retslægerådet havde bl. a. udtalt, at det var rimeligt at formode, at hans aggressive og libidinøse impulser var noget svækkede med alderen, men efter rådets skøn var risikoen for, at han atter ville kunne gøre sig skyldig i vold, så nærliggende, at rådet måtte

fraråde, at han nu forsøgtes udskrevet. Ved Vestre Landsrets kendelse fandtes det af hensyn til retssikkerheden betænkeligt at løslade ham, og denne kendelse stadfæstedes ved H. K. 29. august 1969 (*U 1969.819*).

Ungdomsfængsel.

Under hensyn til formålet med ungdomsfængsel og de i straffelovens § 42 givne regler om løsladelse fra ungdomsfængsel er det af betydning, at der ved idømmelse af ungdomsfængsel ikke foreligger et langvarigt varetægtsfængsel, der skal komme til afkortning. En sådan afkortning kan tale imod anvendelse af ungdomsfængsel. Ved H.D. 10. april 1969 (*U 1969.366*) blev ungdomsfængsel dog anvendt, skønt tiltalte havde været fængslet i i næsten 11 måneder. Det drejede sig om en knapt 19-årig mand, over for hvem tiltale tidligere havde været frafaldet mod forbliven under børne- og ungdomsforsorg, og som nu — foruden i to tilfælde af brugstyveri af motorkøretøjer og to mindre tyverier — var fundet skyldig i overfald efter straffelovens § 244, stk. 4, jfr. stk. 2, på den kvindelige indehaver af en tobaksforretning, hvor han havde indfundet sig for at stjæle spiritus.

Ved Østre Landsrets dom af 17. oktober 1968 (*U 1969.228*) er ungdomsfængsel anvendt på en 19-årig ustraffet mand, der ved en række indbrud på apoteker havde stjålet narkotika. Han havde endvidere jævnlige røget hash og i det sidste halve år flere gange indtaget opium og morfin ved indsprøjtninger.

Betinget dom.

Gennem de senere år har der i Højesterets praksis kunnet spores en udvikling i retning af en større anvendelse af betinget straf. Der kan herom henvises til *Lindgaard* i *U 1970 B. 175 ff.* Betinget straf idømmes nu, når forholdene taler derfor, på en række områder, hvor forbrydelsens beskaffenhed tidligere i almindelighed fandtes at være til hinder derfor. I 1970 har Højesteret således i tre tilfælde anvendt betinget dom med hensyn til socialbedragerier.

En i 1930 født mand havde i 1967—68 ved ansøgninger om hjælp på tro og love givet urigtige oplysninger om sine og sin hustrus indtægtsforhold og i nogle tilfælde tillige underskrevet erklæringerne med sin hustrus navn. Han havde herved af socialkontoret fået udbetalt 2148 kr. mere, end han var berettiget til. Endvidere havde han begået underslæb over for sin arbejdsgiver med hensyn til ca. 1600 kr. Ved underretten ansås han med en ubetinget straf af fængsel i 4 måneder, der ved landsretten ned-sattes til 3 måneder. Denne straf gjordes ved H.D. 30. juni 1970 (*U 1970.637*) betinget efter det om tiltaltes personlige forhold

oplyste. Han havde i det sidste år før Højesterets dom været ansat hos samme arbejdsgiver og havde arbejdet ca. 12 timer i døgnet. Han havde nedbragt sin gæld med ca. 14.000 kr. og herunder fuldt ud dækket sin skyld til socialkontoret.

En ustraffet mand, der var født i 1943, havde i 1968—69 givet urigtige oplysninger om sine indtægtsforhold over for socialkontoret og derved uberettiget oppebåret ca. 3500 kr. i socialhjælp. Ved byrettens dom ansås han med en ubetinget straf af fængsel i 60 dage. Efter det om hans personlige forhold oplyste gjorde landsretten med 3 stemmer mod 3 straffen betinget med en prøvetid på 2 år og tilsyn af Dansk Forsorgsselskab i samme tid. Før Højesteret forelå en erklæring fra en psykiatrisk afdeling, hvor han gik til ambulans behandling. Det måtte efter erklæringen forventes, at han ville reagere på en frihedsberøvelse med voldsomme affektexplosioner eller fuldstændig gåen i stå. Ved H.D. 30. juni 1970 (*U 1970.639*) stadfæstedes dommen, dog at to af de deltagende syv dommere stemte for udsættelse af straffastsættelsen og to dommere for stadfæstelse af byrettens dom.

En ustraffet kvinde, der var født i 1936, havde i 1968 i en skriftlig begæring til sygekassen om dagpenge som følge af sygdom i strid med sandheden oplyst, at hun umiddelbart forinden havde haft lønnet beskæftigelse hos sin fader. Hun havde derved uberettiget fået udbetalt 581 kr. Såvel ved byretten som ved landsretten ansås hun med en ubetinget straf af fængsel i 60 dage. Ved H.D. 22. december 1970 (*U 1971.95*) gjordes dommen betinget under hensyn til hendes ringe aktivitet ved forbrydelsens begåelse — en mandlig bekendt, som hun senere var blevet gift med, havde foretaget henvendelsen til sygekassen — og til, at sagen angik et forholdsvist ringe beløb.

Af andre sager vedrørende spørgsmålet om betinget eller ubetinget straf kan nævnes:

Betinget dom er i to tilfælde anvendt overfor postbude, der havde begået underslæb. Et 29-årigt landpostbud, der havde tilbageholdt og forbrugt ca. 3500 kr. af modtagne indbetalinger, ansås ved underret og landsret med ubetinget straf af fængsel i 3 måneder. Ved H.D. 12. november 1969 (*U 1970.34*) fastsattes straffen til fængsel i 5 måneder, der gjordes betinget bl. a. under hensyn til, at han, der var blevet afskediget fra sin stilling, havde tilbagebetalt det besvægte beløb. — Ved H.D. 26. august 1970 (*U 1970.745*) blev et 42-årigt landpostbud, der på lignende måde havde begået underslæb med hensyn til ca. 17.000 kr., som han, der var blevet afskediget, nu havde dækket, anset med en betinget straf af fængsel i 10 måneder.

En 24-årig, ustraffet mand havde på en enkelt dag trukket 17 checks, hver på 300 kr., på sin checkkonto (lønkonto), på hvilken der ikke var dækning, og soldet pengene op. Han havde kort for-

inden efter indtagelse af sovetabletter været indlagt på psykiatrisk afdeling og var på grund af økonomisk modgang blevet „ligeglåd med det hele“. For mandatsvig blev han ved byrettens dom anset med en betinget straf af fængsel i 5 måneder. Landsretten fastsatte med fem stemmer mod een straffen til 3 måneder ubetinget. Ved H.D. 29. august 1969 (*U 1969.827*) stadfæstedes byretsdommen. Tiltalte havde afsonet små 3 uger af straffen og var blevet gift.

En 49-årig mand havde i løbet af en måned udstedt 24 dækningsløse checks, alle på 300 kr. eller derunder, til et samlet beløb af godt 5.000 kr. Ved H.D. 28. august 1970 (*U 1970.755*) blev han — som ved byret og landsret — straffet med fængsel i 3 måneder ubetinget. To af landsrettens medlemmer havde stemt for betinget dom.

En 25-årig, ustraffet mand havde under besøg hos en bekendt stjålet et checkhæfte og derefter udstedt falske checks på forholdsvis små beløb til betaling af befordring og fortæring m. v. under ture rundt i landet. Han havde endvidere begået nogle tyverier, til dels ved indbrud, og gjort sig skyldig i bedragerier over for en vognmand og nogle hoteller samt i brugstyveri af en motorvogn. Som forklaring på forbrydelserne angav han skuffelse og depression over, at han efter at have gennemgået et kursus som programmør ikke kunne få arbejde. Ved underret og landsret ansås han, der havde siddet i varetægtsfængsel i henved en måned, med en betinget straf af fængsel i 8 måneder. Et af landsrettens medlemmer stemte dog for ubetinget fængsel i 5 måneder. Ved H.D. 15. december 1969 (*U 1970.123*) stadfæstedes dommen med fem stemmer mod to.

Konfiskation.

Ifølge straffelovens § 75, stk. 1, kan udbyttet ved en strafbar handling eller et hertil svarende beløb helt eller delvis konfiskeres. Under en sag mod en mand, der ved videresalg af hash, som han havde købt, havde opnået en salgspris på 23.200 kr., påstod anklagemyndigheden konfiskation af dette beløb som et til udbyttet svarende beløb. Pengene var ikke i behold. Ved H.D. 1. september 1969 (*U 1969.828*) konfiskeredes imidlertid kun 3.000 kr., svarende til den indvundne fortjeneste, idet der i hvert fald ikke i denne sags omstændigheder fandtes grundlag for at statuere, at salgssummerne i deres helhed skulle anses som udbytte. En af de deltagende syv dommere var ikke enig i dette forbehold, og to andre dommere ville med forskellige begrundelser ikke begrænse konfiskationen til fortjenesten, men fastsætte konfiskationsbeløbet til 5.000 kr. — Tilsvarende afgørelser blev truffet ved to H.D. D. af samme dato (*U 1969.831* og *833*).

I en senere pådømt sag var forholdet derimod det, at to udlændinge her til landet havde indført hash, som de havde solgt; en tredje udlænding havde købt noget af det og videresolgt det. De to første fandtes i besiddelse af ca. 172.000 kr., og den sidste havde ca. 28.000 kr. hidrørende fra salgene. Disse beløb blev såvel ved byretten som ved landsretten konfiskeret som udbytte i medfør af straffelovens § 75, stk. 1. For Højesteret forelå konfiskationsspørgsmålet kun forsåvidt angik sidstnævnte beløb, og ved H.D. 21. august 1970 (*U 1970.733*) stadfæstedes afgørelsen med citat også af straffelovens § 75, stk. 2 nr. 3, jfr. stk. 3, om konfiskation af et beløb svarende til værdien af genstande, „med hensyn til hvilke der iøvrigt er begået en strafbar handling“.

Narkotika.

Ved lov nr. 276 af 18. juni 1969 blev i straffeloven som § 191 indføjet skærpede bestemmelser om straf for salg og indførsel m. v. af euforiserende stoffer. Straffen er nu fængsel indtil 6 år for den, som i strid med lovgivningen om euforiserende stoffer til et større antal personer eller mod betydeligt vederlag eller under andre særligt skærpende omstændigheder overdrager euforiserende stoffer, og på samme måde straffes den, der i strid med lovgivningen om euforiserende stoffer indfører, udfører, køber, udleverer, modtager, fremstiller, forarbejder eller besidder sådanne stoffer med forsæt til at overdrage dem som nævnt. Efter loven om euforiserende stoffer er straffen bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år.

Ved den ovenfor under Konfiskation nævnte dom af 21. august 1970 (*U 1970.733*) har Højesteret for første gang haft lejlighed til at tage stilling til anvendelsen af straffelovens § 191. To udlændinge A og B havde i fællesskab indført ca. 60 kg hash fra Tyrkiet med henblik på forhandling. 15 kg blev solgt til en tredje udlænding C for 3100 kr. pr. kg og resten til en uidentificeret køber for 3200 kr. pr. kg. C bragte en aftale i stand med en køber om dennes køb af de 15 kg for 4500 kr. pr. kg. C havde dernæst været i besiddelse af 8,1 kg opium, som han havde til hensigt at sælge, og B og C havde ved indrejsen her til landet gjort brug af falsk pas. For Højesteret forelå sagen kun for så vidt angik B og C, idet A var afgået ved døden. B's og C's forhold vedrørende de euforiserende stoffer henførtes i det hele under straffelovens § 191. Ved straffastsættelsen lagdes der vægt på, at de tiltalte havde været direkte led i en omfattende, international narkotikahandel; for B's vedkommende hensås tillige til mængden af den indførte og solgte hash og for C's vedkommende til det store kvantum opium og dette stofs overordentlige farlighed. Straffen fastsattes for hver af de tiltalte til fængsel i 4 år. To af de syv dommere stemte for 5 år til C.

Th. Gjerulff.